

כו' ואין ערוך כו' ואפי' צמצום הראשון ירידה גדולה היא אצלו ומילין דהדייטא כו' ובסקירה א' צופה ומביט עד סוף כל הדורות וכמ"ש בזהר במחשבה אחת ברא את העולם ובמשנה והלא במאמר א' כו'. ולהיות נמשך ממנו סדר ההשתלשלות הנה כשעלה ברצונו ה' כי חפץ חסד ואח"כ תלוי במעשה התחוננים דבאתעדל"ת אתעדל"ע אם ישים אליו לבו כו' אליך ה' נפשי אשא, והיינו ע"י שיתבונן כי נשמה שנתת בי טהורה היא ואתה עתיד ליטלה ממני כו', ולכן גם מעתה יחזירנה אליו ית' גם קודם זמנה שמואס בחייו ממש להעלות נפשו למקור חוצבה להיות צרורה בצרור החיים את ה' ממש (ועמ"ש מזה בד"ה להבין פי' ענין י"ג מדות ועיין בספ"ט ס"פ מ"א) שהיא בחי' העלאה מלמטה טורי דפרודא להעלותה ליחודו ית', והי' כמשל משיכת והגבהת הקנין הנקנה כו' (ועמ"ש בד"ה המגביה לשבת וזהו ענין משכני אחריו נרוצה כו') ובאתעדל"ת רוח אייתי רוח וממשיך רוח אתעדל"ע בחי' כסף שהיא בחי' אהבה רבה הבאה מלמעלה אהבתי אתכם אמר ה' כו', וכנודע שיש ב' בחי' אהבה דחילו ורחימו רחימו ודחילו הא' היא אהבה שלמטה מן השכל המתבונן כו' ולכן היא בגבול וקצבה לפי ערך השכל והב' היא בחי' אהבה רבה בלי גבול בחי' מאד, וכמ"ש כל זה בק"ש ואהבת את ה' אלקיך בכל נפשך שהיא בחי' אהבה זוטא אליך ה' נפשי אשא כו' ובכל מאורך היא בחי' אהבה עליונה בלי גבול בחי' מאד והן ענין בחי' מ"ן ומ"ד כו', [ונק' אהבה רבה זו בשם כסף ע"ד מ"ש נכסף נכספתה לבית אביר, וזהו ענין גביע הכסף דיוסף צדיק עליון וזהו ענין ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר שהם ת' עלמין דכסופין דהיינו ענג העליון הנמשכים מבחי' עובר לסוחר מעצמות אור א"ס שלמעלה גם מבחי' המקיפים כמ"ש בד"ה וישלח יעקב ועמ"ש מזה סד"ה זה יתנו כל העובר על הפקודים. ועמ"ש עוד מענין ארץ כנען לשון סוחר בד"ה וישב יעקב] וזהו ארץ זבת חלב ודבש חלב היא בחי' הגדלת המדות כמו החלב שמגדל איברי הולד וכך הנה האהבה רבה מגדלת המדות שאף שמתחלה היתה ג"כ הארת המוחין במדות עכ"ז היו בבחי' קטנות וע"י אהבה עליונה זו נגדלים בתוספת וריבוי ודבש היא מתיקות ותענוג שהיא בחינת אהבה בתענוגים וכמ"ש אז תתענג על הוי' כו', וזהו ארץ טובה ורחבה פי' שרחבה לקבל בתוכה בחינת א"ס וכמ"ש רחבה מצותך מאד בלי גבול כו'. והנה המשכת אהבה רבה זו למטה היא בחינת מצות מילה ופריעה התגלות העטרה בחי' יו"ד. וע' בזהר פ' פנחס דרט"ו ע"ב ועיין באגה"ק בד"ה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה. משא"כ ערלה היא בחי' יניקת ואחיות החיצונים כו'. ובחי' זו להיות בכח כל נפש מישראל ניתנה לאברהם לאחוזת עולם כו' וזהו ארץ כנען ברוחניות תחלה בחי' הכנעה וביטול ומס"ן ועי"ז נעשה קנין כדרך התגר כנ"ל ולכן מצות מילה נוהגת בזה"ז וכן ברכת הארץ דאורייתא דהארץ ברוחניות ניתנה לאחוזת עולם כו'.

ב ארץ להבין טעם הזכרת ברית ותורה בברכת הארץ הנה ארז"ל כל שלא אמר אמת ואמונה ערבית לא יצא י"ח והנה באמת ואמונה אומרים תחלה כל זאת לשון נוק' ואח"כ וקיים עלינו לשון דבר אך הענין דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכתוב להוציא לחם מן הארץ ב' מיני לחמים, והוא מ"ש חכמות בחוץ תרונה ב' מיני חכמות בחינת ח"ע חכים ולא בחכמה ידעא וכו' ובחי' ח"ת מל' כי מלכותו בכל משלה וכולם בחכמה עשית כתיב כו' שבחי' ח"ע היא בחי' ביטול בעצם דכולא קמיה כלא כו' ובחי' ח"ת היא ביטול היש כו'. וזהו ענין ברכה והודאה ברכה היא בחי' המשכה בגילוי מלמעלה למטה כי ברכה היא מלשון בריכה המברך את הגפן כו' והודאה היא בחי' ביטול היש שמודה איך דכולא קמיה כו' אף שאינו אלא קמיה ולא נגלה למט' כו' וכמו

ועי"ז וברכת. עד טוב עין הוא יברך. ופי' וברכת א"ת האותיות מא' עד תי"ו שהוא בחי' ממכ"ע:

(ה) וענין הטובה זו בונה ירושלים כעיר שחוכרה לה יחדו ועמ"ש בד"ה יו"ט של ר"ה היינו כי הגם דכל הארץ מפקא מזון, אך עיקר ההעלאה הוא ע"י הקרבנות שבבהמ"ק ששם עיקר הבירור דבחכמה אתבירורו וכמ"ש במ"א בענין פתח במזבח וסיים בשלחן כי הגם דשולחנו של אדם מכפר עליו במקום מזבח. אינו דומה ממש למזבח שהרי תפלות כנגד תמידין תקנום כו' וקודם התפלה אסור לאכול. הרי בירור דשולחן אינו דומה לבירור דמזבח כי בשולחן הבירור ע"י בינה ובמזבח ע"י חכמה כח מה. לכן עי"ז הבירור בתכלית הטוב בלי שום תערובות ולהיות מתהפכא חשוכא לנהורא ממש ע"ד הביטול דחכמה שהוא נחננו מה ממש וזהו ענין וצדיק וטוב לו בספ"ב פרק יו"ד. וזהו גמלתהו טוב. וע"ש במ"א ע"פ מאמר הזו"ג אמור (ד"ק ע"ב) וירא (דק"ב) בענין פי' הפסוק אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי אזי דוקא ותהי לי לאשה. וזהו ההר הטוב הזה והלבנון שמלבין כו' ע"י ההמשכה מבחי' אין עמ"ש בענין לבנון בד"ה האזינו השמים ועמ"ש ע"פ עלי באר וסד"ה קול דודי בענין מקפץ על הגבעות. גם פי' הטובה שלשם נמשך כל טוב העליון עיין ברבות ר"פ קדושים בענין ציון והיינו ע"י שהיא טובה דהיינו כלי ריקן בבחי' ביטול וחיותם שוקע דהיינו בחינת ירושלים יראה שלם ועמ"ש מזה בד"ה וכל בניך למודי הוי' ועיין במא"א אות ט"ת ססע"י ה' שזהו כלי לקבל בחינת האור כי טוב ועמ"ש בד"ה וישב יעקב בענין כי תהי לי ארץ חפץ ועיין זו"ג בהר (דק"י ע"ב) ע"פ ועשה טוב שכן ארץ ובהרמ"ז שם ואי נק' הטובה. והנה לחם משנה דשבת היינו שמתחברים לחם מן השמים ולחם מן הארץ ועיין במא"א אות למ"ד סכ"א:

(ו) וכללות פי' וברכת את הוי' היינו להמשיך הברכה בממכ"ע מבחי' סוכ"ע או ברכה מלשון בריכה להמשיך בחינת סוכ"ע מההעלם אל הגילוי:

ולהבין שרש טעם קישור וחיבור ושייכות ברית ותורה לבהמ"ז על ברייתך שחתמת וכו' ועל תורתך כו' בברכת הארץ שארז"ל כל שלא אמר ברית ותורה כו', כי הנה לכאורה צריך להבין קושי' יותר גדולה מנ"ל דברכת הארץ בזה"ז דאורייתא דהא כתיב וברכת על הארץ, י"ל דהיינו בזמן שישאל שרוים על אדמתם כו'. אך הענין דהנה הארץ ניתנה לאברהם בזכות המילה כמ"ש ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען לאחוזת עולם כו' ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריו לדורותם כו'. וצריך להבין מה ענין ירושת הארץ לענין המילה, ועוד הרי ישראל נאמנים בבריתו של אברהם אבינו והם בארץ אחרת והארץ ניתנה בידי זרים ואיה איפוא הבטחתו ית' לך ולזרעך אחריו לאחוזת עולם כו'. אך הענין שבאמת נתקיימה הבטחתו ית' במה שנתן לאברהם ירושת ארץ כנען העליונה ברוחנית והיא באמת אחוזת עולם לו ולזרעו ולכן מילה נוהג בזה"ז וגם ברכת הארץ דאורייתא גם בזה"ז. וביאור הענין הוא כי הנה כנען מלשון הכנע' ושלפלו' בחי' ביטול ומלשון תגר וסוחר כמ"ש בישעי' (ס"ו כ"ג ח') אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ובהושע (ס"ו י"ב ח') כנען בידו מאזני מרמה. והנה תגר הקונה איזה מקח מן המוכר הוא ע"י ב' דברים, הא' שעושה משיכה והגבהה מרשות חבירו לתוך רשות עצמו, והב' שנותן כסף מידו ליד חבירו. וכך הנה כתיב קונה הכל (עמ"ש מזה בד"ה מי יתגר כאח לי גבי אמצאך בחוץ ועיין בפס"ח שער העמידה פי"ד כי ע"י קונה שהוא מולא עילאה כו' ע"ש) והוא ג"כ ע"ד"ז כי הנה עצמותו ית' רם ונשא מגדר עלמין רבבות מדרגות לאין קץ ממכ"ע ומסוכ"ע

שיש ב' בחי' ברית ותורה והוא ע"פ מאמר רז"ל בפרק אין מעמידין (דכ"ז) המל ימול. מי שהוא מהול ימול אחרים ואף על פי כן אשה כשרה למול דאשה כמאן דמהילא דמיא ולכאורה לא שייך כלל מילה באשה ועיין במ"א סס"י קפ"ז, אך הענין דהנהגה מל' יחז"ל נקרא בשם אשה יראת הוי' והנהגה כתיב כי שמש ומגן הוי' אלקים שבחי' אלקים נעשה מגן ונרתק ומקבל לגבי בחי' הוי' בחי' משפיע בחי' דכר והנהגה נודע בפ"י הוי' הוא האלקים שבחי' אלקים הגם שלגבי הוי' הוא בבחי' מקבל מ"מ חוזר ונעשה בחינת דכר להשפיע למטה מה שקיבל כו', ועד"ז יובן מ"ש בזה בלק (דקפ"ז ע"א) גבי וכיון דשארני על דוכתיא על תרין כרובין הויה שמיא ע"ש במק"מ וזהו בחי' המלוכה כי כן דרך המלך להיות מקבל וחוזר ומשפיע כו', וזהו אמת ואמונה כל זאת בחי' נוקבא לגבי מעלה וקיים עלינו לגבי ב"ע היא בחי' דכר ומשפיע [ועמ"ש בבאור ע"פ כי אתה נרי בענין יחיד חי העולמים מלך וענין מלך יחיד כו'], וזהו ענין ב' הבריתות שבדכורא ודנוקבא כי הנהגה כל השפעה היא על ידי בחינת ברית. בריתך היינו ברית שלמעלה באצילות להיות בחינת יחז"ל חז"ת בחי' מל' ושחתמת בבשרנו היא ברית דנוקבא שלהיות נמשך הביטול גם למטה בב"ע הוא ע"י ברית דנוקבא [וע' בפרדס ערך ברית ושייך ע"ז שחתמת כענין מ"ש במ"א בענין חותם בולט וחותם שוקע] וכן תורתך היא בחי' תורה דאצ"ל ושלמדתנו היא בחי' התורה דב"ע שהוא ע"י בחי' מל' כנ"ל, והנהגה כל הנ"ל הוא בששת ימי המעשה כך היא המדה וסדר ההשתלשלות מלמעלה למטה שמלחם השמים בחי' ח"ע ויח"ע נמשך להיות חז"ת ויח"ת לחם מן הארץ כנ"ל והיינו ע"י ברית ותורה מדות דאצילות יום ראשון חסד כו', משא"כ שבת בחי' עליות העולמות כמ"ש שבת וינפש עד"מ אדם השוכנת ונח ממלאכתו וחוזר לעצמותו כו', הנהגה ב' הלחמים מתחברים כאחד וזהו ענין לחם משנה שבשבת וגם זהו ענין לחם הפנים דכתיב ביום השבת יערכנו כו' ונק' לחם הפנים שכולו פנים ואין בו בחי' אחוריים כלל, ולכן צריך לחבר ב' הלחמים דשבת אחוריהם הביתה זה לזה ופניהם לחוץ להיות כולו פנים [ועמ"ש כה"ג בד"ה ואהיה אצלו אמון גבי בכתף ישאו] והוא סוד ב' הלחמים הנ"ל לחם מן השמים ולחם מן הארץ שמתחברים כאחד כנ"ל, שאף לפי קבלת הארז"ל בענין י"ב חלות [כנגד לחם הפנים] מ"מ העיקר הם ב' החלות שעליהם מברך המוציא שמניח אותם זו בצד זו להיות פניהם לחוץ כו' וד"ל:

קיצור

(א) **ענין** שנאמר ונתתי לך ולזרעך כו' לאחוזת עולם זהו ענין ירושת ארץ העליונה ברוחניות שהיא באמת לאחוזת עולם ועיין בבחי' פ' תשא על פסוק וכל הארץ כו' ונחלו לעולם דפי' עולם שהוא מכון כנגדה דהיינו העולם הבא. ועיין מ"ש בענין כעיר שחבורה לה יחדו בד"ה אלה פקודי והוא בזכות המילה ועיין ברבות לך לך פרשה מ"ז ועיין בזה"א ר"פ נח ע"פ לעולם יירשו ארץ ובפ' ויחי (דף רט"ז א) ובפ' בראשית (דף ג' סע"א) ע"פ עד תאות גבעות עולם ור"פ וארא (כ"ב א) וזהו אם לא בריתי יומם כו' שעל ידי זה נמשך מבחינת יומם בבחינת לילה וה"ע חקות שמים וארץ, ועמ"ש מענין פ' יומם בד"ה אדני שפתי תפתח. גם כי העטרה הוא בחינת יו"ד וביו"ד נברא העולם הבא. והענין כי כנען מלשון הכנעה ומלשון סוחר. קונה הכל. והיינו שאתעדל"ע המעורר אתעדל"ת להיות אליך ה' נפשי אשא וזה המשיכה. ועיין רבות וישב ר"פ פ"ו. ובזה"ג פנחס (דף רמ"ט סע"ב) ע"פ משכו וקחו. ועי"ז אחר אתעדל"ת נמשך ומתגלה אה"ר כמ"ש בד"ה ועשית בגדי קדש. זהו ענין נתינת הכסף. והמשיכה זו על ידי המילה שבה ועל ידי מתגלים ה' חסדים

מודים חכמים לר"מ שהאמת אתו, אף כאן מודים אנחנו שהאמת אתו דקמיה כולא כלא כו' אלא שאין זה מן הנגלות לנו ולבנינו כו', וזהו ענין אמת ואמונה שהוא ג"כ ענין ברכה והודאה כי אמת מקרוב שנראה בעין השכל ואמונה ברחוק שמאמין שכך הוא האמת. ועמ"ש מענין אמת ואמונה בבאור ע"פ וידעת היום. וזהו ג"כ ההפרש בין ב' הלחמים כי לחם מן השמים נאמר על המן ששרשו ממקור ח"ע דכתיב וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן וכתיב ועינו כעין הבדולח דהיינו בחי' טלא דבדולחא מקור החכמה סתימאה וכמ"ש בזה מזונא דחכימא פ' שהוא מזון להיות התהוות ח"ע ולכן כתיב לקטו דבר יום ביומו שהוא נמשך מלמעלה מן הזמן ומקור התהוות הזמן נמשך מאתו ולכן היה ג"כ נבלע באברים ולא היה בו פסולת כלל ולא היו צריכים לנקבים כלל וכמארז"ל שמה שנאמר ויתד תהיה לך כו' היינו בדברים שתגרי אוה"ע מוכרים להם, והיינו לפי ששרש הברירות הוא מבחי' ואלה המלכים שנפלו בשבירה מבחי' תהו כו' משא"כ שרש המן למעלה מבחי' תהו לא היה בו פסולת כלל. והנהגה לכן ארז"ל מן ירד בזכות משה כי שרש משה הוא ג"כ מבחי' זו מקור החכמה בחי' ביטול בעצם כמ"ש ונחנו מה וזהו אשר לא ידעון אבותיך הם בחי' ההשתלשלות משא"כ משה היה למעלה מן ההשתלשלות וכמ"ש ושמתי הויה לא נודעתי להם כו', ולכן היה משה כבד פה וכבד לשון כי חכמה עליונה זו היא נעלמה מעין כל חי וא"א לבא בגילוי בהשתלשלות כלל ולכן ג"כ מיאן משה בשליחות ה' ואמר מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל כו' ואף שאמר לו ה' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה שהיא קבלת התורה עכ"ז אמר אח"כ בי אדוני כו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי והיינו לפי שמעלת משה היה למעלה מבחי' התורה דאורייתא מחכמה נפקת כו' ובמשה כתיב כי מן המים משיתיהו דהיינו בחי' ים החכמה עליונה וכל התורה אינה אלא כד מן הים ותמלא כד"ה כו', וזהו שהשיב לו הקב"ה מי שם פה לאדם פ' שמצד ההשתלשלות לא היה צריך להיות פה לאדם בחי' שם מ"ה ביטול בעצם וא"א לבא לידי גילוי כלל אבל אנכי אהיה עם פיה פ' שעל ידי גילוי אנכי במעמד הר סיני וירד הוי' כו' אנכי הוי' כו' יכול להיות פה וגילוי לאדם שם מ"ה וע"ד ודברי אשר שמתי בפיה ודברי ממש והיו הדברים האלה אשר אנכי כו' דבר ה' זו הלכה כו'. וזהו משה תיקן להם לישראל ברכת הזון בשעה שירד המן לישראל דהנה עצמותו ית' רם ונשא למעלה מעלה עד אין קץ גם מבחי' טלא דבדולחא מקור החכמה בחי' המן לחם מן השמים כו' וזהו ענין הברכה שתיקן ברוך שיהיה ברוך ונמשך להיות בחי' הוי' יו"ד תחלה כו' ולכן כל ברכה ראשונה מדברת בלשון נסתר הזון את העולם נותן לחם כו' ולא אתיידע מי לפי ששרש המן הוא למעלה מההשתלשלות והמשכת ברכה זו היא להיות התהוות בחי' המן שהוא ע"י ישראל כי ישראל עלו במחשבה כו'. וברכה שניה ברכת הארץ הוא ענין לחם מן הארץ בחי' חז"ת וביטול היש וכענין וצבא השמים לך משתחווים כו' ולכן פותחת בהודאה נודה לך כו' ומדברת בלשון נוכח שהנחת כו' ומסיימת בברוך כי המשכת בחי' ביטול היש היא מבחי' ביטול בעצם יחז"ע וזהו ענין הברכה בברכת הארץ והיינו ג"כ ע"י ישראל כנ"ל וזהו ענין מארז"ל שכל שלא אמר ברית ותורה כו' שהמשכת יחז"ת בחי' מל' הוא ע"י ז"א ומדות דאצילות הנק' ברית ותורה כי הנהגה המדות דאצילות לך הוי' הגדולה בבחי' לך בחי' ביטול ע"ז נמשך גם למטה בבחי' מל' ביטול היש ולכן כל שלא אמר לא יצא י"ח כי לולא ברית ותורה לא היה נמשך להיות בחי' לחם מן הארץ בחי' ביטול היש:

ג **אך** להבין בריתך שחתמת בבשרנו וכן תורתך שלמדתנו דמשמע

שמבחינת אהבה רבה מבחי' סוכ"ע בכנס"י ועי"ז נק' ארץ חפץ וארץ החיים וארץ טובה:

(ב) **וזהו ענין ברית ותורה בברכת הארץ.** כי הנה חכמה עילאה ביטול בעצם וחכמה תתאה ביטול היש. ברכה והודאה. וזהו גם כן ההפרש בין ב' הלחמים כי לחם מן השמים מזון להיות חכמה עילאה אשר לא ידעון אבותיך וזהו ברכת הון בלשון נסתר לא אתיידע מי. בחינת לא נודעתי להם. וברכה שניה לחם מן הארץ ביטול היש. ולכן ברכת הארץ מתחלת בנודה לך הודאה ומסיימת בברוך. והמשכה זו מחכמה עילאה בח"ת בחי' ארץ זהו ע"י ברית ותורה וכנ"ל בענין שניתנה הארץ לאברהם בזכות המילה שע"ז נמשך המשכה עליונה. ומשה שהמן ירד בזכותו נולד מהול ע"ד ומל ה' את לבבך עמ"ש בד"ה ראה אנכי נתן:

(ג) **והנה כתיב זאת בריתי אשר תשמרו.** זאת בחי' נוקבא בחינת מלכות הגם שלגבי יחו"ע ח"ע הוא בחינת מקבל כנ"ל חזור ונעשה בחינת דכר ומשפיע לגבי ב"ע להשפיע הביטול למטה וזהו ואמונה כל זאת לשון נקבה וקיים עלינו לשון דכר (ועיין בזה"ל לך צ"ג סע"ב ע"פ בזאת אני בוטח). וזהו ענין כופל הלשון בריתך שחתמת בבשרנו (ועמ"ש מענין בשר סד"ה והיה מדי חדש בחדשו גבי יבוא כל בשר להשתחוות ובד"ה צו את בני ישראל את קרבני לחמי) וכן תורתך שלמדתנו (ועיין מ"ש ע"פ וכל בניך למודי הוי"ו) והנה לחם משנה שבשבת היינו גם כן כענין ב' בחינות לחם הנ"ל כי לחם משנה זהו ענין שכינתא עילאה ושכינתא תתאה (עיין במא"א את למ"ד סכ"א) וה"ע יחו"ע ויח"ת כמ"ש בד"ה שה"ש ובשבת מתחברים יחד:

ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים. (מענין ארץ הרים ובקעות ברבות ס"פ ראה ובילקוט בשם הספרי ומענין למטר השמים ברבות בראשית פ"ג (דס"ז ב') בשלח ר"פ כ"ה (קמ"א ג') בקהלת רבה בפסוק והארץ לעולם עומדת ור"פ כל הנחלים הולכים אל הים גמרא פרק קמא דתענית (ד"ט ע"ב) פרק ב' דבבא בתרא (ד"ט סע"א)). להבין מה שכתוב למטר כי ממטר הל"ל. הנה כתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם פ' צלם הוא צורה בולטת שכשמדפיסים בה נעשה שוקע כמבואר גבי רצועות של תפילין של ראש שאדם הוא כחותם המתהפך משמאל של מעלה נעשה ימין למטה [כן הוא במשנת חסידים בתיקון תפילין פרק י"ד אות ה' שהאדם הוא לגבי ז"א כחותם המתהפך, ועיין מ"ש מענין רצועות דתש"ר בד"ה שימני כחותם] והענין דכתיב לך ה' הגדולה והוא מדת חסדו שבאה מגדולתו ונהפך הוא למטה כדאשכחן באברהם אבינו ע"ה ואנכי עפר ואפר, דהנה עיקר החסד להשפיע מחייו ולא ממותרות שלו שזו מדת ישמעאל רק כמו שמצינו שבחזרתו פרע הקפותיו שלא לומר שחיך קודמין מפני שמשים עצמו כשיריים וזהו בחינת מים שיורדין לעולם למקום נמוך [נמצא מבחי' מדת הגדולה שלמעלה נמשך למטה בחי' חסד דמ"ה שהוא הביטול להיות משים עצמו כשיריים וזהו הנמשל מחותם בולט שכשמדפיסים בו נעשה למטה בחי' שקיעה ועמ"ש בזה באריכות בד"ה שימני כחותם הנ"ל]. והנה אהבת ה' בלב עמו כאש בוערה כדכתיב רשפיה רשפי אש כמו שהאש חפצה בטבעה לעלות למעלה בשרשה כן נפשות בני ישראל חפצן לדבקה בה' ולצאת מהגוף וזהו בחי' הסתלקות משמאל שלמעלה נעשה ימין למטה [ועמ"ש מזה ג"כ בסמוך בד"ה ואכילך את המן] וזהו שכתוב ארץ הרים ובקעות ובאתעדל"ת הנה. לפיכך הם ב' בחי' אש ומים [פ' כי ארץ היא כנס"י יש בה הרים היינו אתעדל"ת בבחי' רצוא, וזהו ענין

כאברהם שקראו הר כו' והרים לשון רבים כי יש כמה בחי' הר יש אהבה בשמחה ויש במרידות כו' כמ"ש מזה בד"ה כי ההרים ימוש ובד"ה שימני כחותם, ודרך כלל הרים היינו אתעדל"ת בבחי' חותם בולט שלמעלה למעלה וזהו בחי' אש. אבל בקעות הוא בחי' חותם שוקע שלמעלה היינו בחינת ביטול ובחי' יראה בחי' משים עצמו כשיריים וע' מ"ש בד"ה שמע ישראל בפי' ונשב בגיא כו'. ובקעות לשון רבים כי יש ג"כ בחי' יראה תתאה ויראה עילאה כו' וכידוע אשר ד' אותיות הוי"ו הן דחילו ורחימו רחימו ודחילו הרי ב"פ רחימו וב"פ דחילו. ואפשר שזהו הרים ובקעות ב' בחי' הרים ב' בחינות בקעות כו'. והנה אתעדל"ע הנמשך מלמעלה ע"י אתעדל"ת שבבחי' מים דלתתא גדולה ועליונה יותר מאתעדל"ע הנמשך ע"י אש [כי מבחי' אתעדל"ת שבבחי' חותם בולט שלמעלה נמשך מלמעלה בחי' חותם שוקע ומאתעדל"ת שבבחי' שקיעה וביטול נמשך אתעדל"ע גילוי בחי' חותם בולט דהיינו גילוי אור א"ס בלי לבושים המסתירים ולא יכנף עוד כו' וכמ"ש כ"ז ע"פ שימני כחותם הנ"ל, וא"כ אתעדל"ת שבבחי' מים שהוא בחי' שקיעה וביטול משים עצמו כשיריים ממשך אתעדל"ע עליונה יותר ממה שנמשך על ידי אתעדל"ת בבחי' רשפי אש. ואפשר לומר שזה מרומו ג"כ בפי' ארץ הרים ובקעות שמחותם בולט שלמעלה נעשה למטה בחי' שקיעה וביטול כו'. ולכן ארמי יעקב מים ליין להמשיך ברכה עליונה יותר (וע' בזה בלק דף קפ"ט סע"א בע"א קצת), וזהו למטר השמים תשתה מים כאדם השותה לחבירו שיחזור וישתה לו. [פ' שזהו העלאת מיין נוקבין להמשיך מיין דוכרין הנק' מטר השמים. ועמ"ש ע"פ אם בחקתי כו' בענין ונתתי גשמיכם כו'. ואפשר ע"ז י"ל ג"כ ענין ניסוך המים שהיה בחג הסוכות כל שבעת ימי החג. כי הנה ענין ניסוך היין הוא בחינת שמחה והוא כמו חותם בולט שלמעלה. בחי' שמחת הנפש באהבה רבה לה. וזהו ענין שיר הליום על היין. אבל ניסוך המים הוא בחי' חכמה כח מה בחי' ביטול שהוא בחי' חותם שוקע שלמעלה. והנה בשמיני עצרת אומרים מוריד הגשם שזהו המשכת מ"ד מלמעלה להיות נקלט גילוי אור א"ס ב"ה בנש"י מקרב איש ולב עמוק ועמ"ש מזה בד"ה תורה צוה ועי' נאמר למטר השמים תשתה מים שכדי להמשיך המשכה עליונה זו דמטר השמים שבשמיני עצרת. הוא ע"י ניסוך המים בחג הסוכות. וזהו המשל הנ"ל כאדם השותה לחבירו כדי שיחזור וישתה לו. והנה על פי זה יובן הפסוק מי אל כמוך נושא עון כו' לשארית נחלתו וארז"ל בפ"ב דר"ה (דף י"ז) דפי' לשארית היינו למי שמשים עצמו כשיריים. ויש לבאר תחלה ענין שבספרי מקובלים הקדמונים נק' המדות עליונות גג"ת גדולה גבורה תפארת היינו שמדת חסדו ית' נק' בשם גדולה, רק בע"ח נזכר הכל חג"ת שנק' המדה בשם חסד ובפסוק כתיב ג"כ לך ה' הגדולה והגבורה כו'. והענין כי באמת בא"ס ב"ה לא שייך לומר שישפיע חסד רק מחמת כי לגדולתו אין חקר וכמ"ש ארך אפים וגדל חסד כי הנה באור פני מלך חיים ולהיותו ית' נק' ארך אפים ע"כ נמשך להיות וגדל חסד כו' וכמ"ש במ"א ולכן הוא חסד אין קץ ותכלית לחסדו הטוב וזהו מדת ורב חסד עיין בזה באדרת נשא (דקל"ג ע"ב). אמנם בחי' חסד זה שמצד הגדולה זהו דייקא במדת א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר כי הוא לבדו הוא קדמון לכל הקדומים כי גאה גאה כו', לכן לך הוי' דייקא הגדולה משא"כ בנבראים לא שייך מדה זו מאחר שהם באמת כלא חשיבי וכל ההשתלשלות הוא כטפה לגבי אוקיינוס ויותר מכן אין ערוך כו' לכן בכל סטרא דקדושה הוא בחי' ביטול ואין דכלא חשיבי נהפוך מבחי' גדולה, ולכן נקרא ארץ ישראל בשם ארץ כנען לשון הכנעה וביטול כמ"ש לעיל. וזהו מדת חסד לאברהם שנמשך מבחי' ואנכי עפר ואפר ועד"ז אמר